

Розділ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

А. В. Андрейченко

*к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та інновацій
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

ЕКОНОМІКО-СОЦІО-ЕКОЛОГІЧНІ ПЕРЕВАГИ ПРОДУКЦІЇ БЕЗВІДХОДНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Однією з перешкод на шляху збалансованого розвитку АПК України є дефіцит ресурсів. У той же час практика господарювання свідчить, що багато в чому цей дефіцит штучний. Сьогодні ми не використовуємо величезні обсяги ресурсів, іменованих відходами. Витрачаються колосальні кошти на зменшення негативного впливу відходів на навколишнє середовище, і в той же час ще більші кошти витрачаються на видобуток цінної природної сировини, без якої можна обійтися, якщо використовувати відходи. З цього випливає необхідність вирішення завдання перетворення відходів у ресурси. Ефективне функціонування безвідходного виробництва в АПК є основою соціально-економічного розвитку й збереження екосистеми держави та запорукою посилення конкурентоспроможності АПК й, як наслідок, найважливішим складовим елементом економічної та національної безпеки держави.

Досягнутий рівень розвитку науки і техніки дає можливість переробляти всі без винятку побічні продукти і відходи виробництва переробних галузей агропромислового комплексу. Нині не існує технічних обмежень для повного і раціонального їх використання. Потрібний швидший перехід галузі на безвідходний тип виробництва, що підвищить економічні показники галузі, вирішить проблему раціонального природокористування при переробці сіль-

ськогогосподарської сировини, сприятиме охороні навколишнього середовища [1].

З відходів переробки агропромислової продукції можна одержати понад 100 найменувань виробів. Основними видами продукції безвідходного агропромислового виробництва є: продукти харчування, корми та кормові добавки, органічні добрива, альтернативні джерела енергії, продукція технічного призначення.

Продукти харчування. Важливим аспектом зростання життєвого рівня населення нашої країни є організація випуску нових видів функціональних харчових продуктів підвищеної якості, харчової та біологічної цінності з використанням біологічно активних речовин, які в найбільшій кількості містяться у вторинній сировині як рослинного, так і тваринного походження [2, с. 7] (зерно і хлібопродукти, м'ясо і м'ясопродукти, яйця і яйцепродукти, молоко і молокопродукти, цукрові буряки та цукор, кондитерські вироби, насіння соняшника, олія й олієпродукти, фрукти, плоди і ягоди, овочі і продовольчі баштанні тощо).

Так, зокрема, комплексне і раціональне використання найціннішої сільськогосподарської сировини – молока – можливе на основі його промислової переробки за безвідходними технологіями з повним використанням сухого залишку (напої, молочні консерви) або роздільним виокремленням окремих компонентів (вершкове масло, сири, сир, молочний цукор).

Особливу увагу слід звернути на органічну продукцію. Органічне виробництво дозволяє реалізувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально-економічної, природно-ресурсної збалансованості і має на меті забезпечення суспільства безпечними та якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища [3, с. 200].

Специфікою органічного виробництва сільськогосподарської продукції є економічні, екологічні та соціальні ефекти від здійснення цього виду діяльності, які полягають у такому:

– економічний – зумовлений готовністю споживачів сплачувати більшу ціну за продукцію органічного виробництва, зниженням вартості матеріальних ресурсів (агрохімікатів та паливно-мастильних матеріалів від 30 до 97%). Водночас, цей напрям потребує значних інвестицій у виробництво, також зростає собівартість продукції через зниження урожайності у період конверсії та у випадку невисокого рівня родючості ґрунтів, природної продуктивності тварин і насіння;

– соціальний – зумовлений значним обсягом ручної праці, що уможлиблює органічне виробництво для дрібних сільськогосподарських виробників з власною працею. Приміром, у Франції, де 4,5% ферм та 3,6% сільськогосподарських земель є органічними, в органічних фермах зайнято 2,4 найманих середньорічних працівника, тоді як у традиційних – 1,5;

– екологічний – зумовлений поступовим відновленням якості земельних ресурсів, залучених до процесу виробництва, через дотримання сівозмін, застосування зелених добрив та методів біологічної боротьби зі шкідниками, технологій обробітку ґрунту, спрямованих на мінімальне втручання, зниження ущільнення ґрунтів, а також зниження забруднення водойм і атмосферного повітря через обмеження застосування синтетичних агрохімікатів, збереження локального біорізноманіття через заборону застосовувати генетично модифіковані організми [4].

Органічні добрива. Екологічною альтернативою використанню мінеральних добрив є незаражені екобезпечні органічні добрива.

Органічні добрива передусім отримуються з гною за допомогою спеціальних технологій. Гнойові відходи після відповідних технологічних процесів набувають якості високоефективних органічних добрив, застосування яких здатне підвищити родючість ґрунту. Вони містять в собі доступні для засвоєння рослинами форми елементів мінерального живлення. Ферментований гній містить у своєму складі досить велику кількість амонійної форми Нітрогену, який може бути повністю засвоєний рослиною вже в рік внесення [5, с. 88, 98]. Отже, на виході отримуються екологічно безпечні конкуренти-

спроможні органічні добрива, що покращують родючість ґрунтів, мінімізують негативний вплив на стан навколишнього середовища.

Продукція технічного призначення виробляється шляхом безвідходної переробки відходів тваринництва, рослинництва, птахівництва. Так, з кісток тварин виробляється технічний жир для клеє-желатинової промисловості, зі шкірсировини – технічний жир для легкої промисловості; з молочної сироватки – спирт етиловий технічний; з лузги зернопереробної, оліє-жирової промисловості – паливні матеріали; з томатного насіння – мастило технічне; з сивушної олії – ізобутиловий спирт, нітроцелюлозні лаки; з меляси – фарби, клей, розчинники.

Альтернативні джерела енергії. Враховуючи нестачу в Україні традиційних видів паливної енергії, в державній енергетичній політиці віддається перевага підвищенню енергоефективності й використанню енергії із відновлюваних та альтернативних джерел [6].

Використання біомаси відходів сільськогосподарського виробництва для виробництва енергії дозволяє не тільки знизити залежність від викопного палива, але й сприяє досягненню енергетичної незалежності країни і пом'якшенню змін клімату [7, с. 67].

Перевагами вироблення біопалива за безвідходними технологіями є: утилізація відходів АПК; економічна привабливість, адже вартість біогазу значно нижча від теперішньої вартості природного газу, котра має тенденцію постійного зростання; створення нових робочих місць; виконання зобов'язань України щодо збільшення частки відновлюваних джерел енергії в національному енергетичному балансі (11% енергії до 2020 р.); зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

Таким чином, виробництво продукції безвідходного агропромислового виробництва має економічні, соціальні, екологічні переваги, серед яких: ресурсозбереження, зменшення енергоємності агропромислового виробництва; забезпечення регіональних потреб в електроенергії; фінансові результати від переробки відходів АПК на біогаз, біодобрива, кормові домішки тощо; відсутність плати за викиди; конкурентоспроможність на вітчизняному та світовому ринках;

мінімізація шкоди навколишньому середовищу та охорона біосфери; сприяння збереженню здоров'я нації; захист прав споживачів; створення нових робочих місць; розвиток сільських територій.

Література:

1. Писаренко В. Н. Безотходные технологии при переработке сельскохозяйственной продукции / В. Н. Писаренко, П. В. Писаренко, В. В. Писаренко // Агроэкология. – Полтава, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agromage.com/stat_id.php?id=579. – Назва з екрана.
2. Дубініна М. В. Товарознавство вторинної сировини. Навчальний посібник. – К. «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 336 с.
3. Довгань О. М. Органічне виробництво: сутність, об'єктивна необхідність, ефективність / О. М. Довгань, Я. В. Мандибура // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 200–206.
4. Ковальова О. В. Щодо напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Аналітична записка / О. В. Ковальова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1292>. – Назва з екрана.
5. Максимшко Л. М. Екобезпечні технології анаеробної переробки й утилізації відходів свинарства і птахівництва : дис. ... канд. с.-г. наук : 03.00.16 / Л. М. Максимшко. – Львів, 2017. – 200 с.
6. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245234085&cat_id=35109. – Назва з екрана.
7. Програма сприяння зеленій модернізації української економіки. Національна стратегія поводження з відходами для України. Додаток 5: Відходи сільського господарства. Робочий документ. Київ, грудень 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/files/docs/dod%205%20vidhody%20silsk%20gospodarstva.docx>. – Назва з екрана.

О. В. Бабанська

*к. е. н., ст. викладач кафедри економіки та підприємництва
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні економіка України функціонує в умовах нестабільного ринкового середовища, що зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Найбільший вплив на сталість економічного розвитку мають негативні тенденції світового ринку, що дестабілі-